

Zlatka Cugmas
Eva Kranjec

Vpletenost vrstnikov v izobraževanje študentov

Izvirni znanstveni članek

UDK: 316.6-057.875

POVZETEK

Preučili smo povezanost med vpletenostjo vrstnikov v študij študentov in med njihovo samopodobo, stilom navezanosti, odnosi z vrstniki, osebnostjo in počutjem. Uporabili smo naslednje pripomočke: *Vprašalnik navezanosti na starše in vrstnike* (Armsden in Greenberg, 1987), *Vprašalnik medosebnih odnosov* (Bartholomew in Horowitz, 1991), *Vprašalnik samopodobe* (Cugmas, 2012) in *Vprašalnik velikih pet* (Caprara idr., 2002). Sestavili smo vprašalnika vpletenosti vrstnikov in počutja. Kakovostni odnosi z vrstniki, varen stil navezanosti, pozitivna samopodoba, dobro počutje med študijskimi kolegi in nekatere osebnostne lastnosti so bili pozitivno povezani s spodbudo, ki jim jo nudijo vrstniki, in negativno s pritiskom, ki ga vršijo v zvezi s študijem.

Gljučne besede: vrstniki, navezanost, samopodoba, osebnost, študenti

Peer Involvement in University Students' Education

Original scientific article

UDK: 316.6-057.875

ABSTRACT

We investigated the correlations between peer involvement in students' education and their self-perception, attachment style, relationships with peers, personality and well-being. We used the *Inventory of parent and peer attachment* (Armsden & Greenberg, 1987), *Relationship questionnaire* (Bartholomew & Horowitz, 1991), *Questionnaire of the subjects' self-perceptions* (Cugmas, 2012) and *The big five questionnaire* (BFQ; Caprara et al, 2002). We developed the questionnaires of peer involvement and subjects' well-being. Positive relationships with peers, secure attachment style, positive self-perceptions, some personal characteristics and well-being were positively associated with peer support, and negatively with peer pressure.

Key words: peers, attachment, self-perception, personality, students

Uvod

Do nedavnega je prevladovalo prepričanje strokovne in nestrokovne javnosti, da na otrokovo socializacijo v največji meri vplivajo starši. Sodobne raziskave pa nakazujejo, da vpliv staršev ni tako velik, kot se je domnevalo, ter da imajo pomemben vpliv na vedenje in osebnost otroka njegovi vrstniki (pregled v Harris, 1995).

V mladostništvu postanejo odnosi z vrstniki intenzivnejši, intimnejši in imajo večji vpliv na učenčeve dosežke kot v otroštvu (Ryan, 2001). Dokazana je pozitivna povezanost med oporo prijateljev, sprejetjem v skupini vrstnikov in sprejemljivim vedenjem prijateljev ter med mladostnikovimi učnimi dosežki, vpletenostjo v učne dejavnosti in težnjo po izogibanju težavam (Bowen, Rose, Powers in Glennie, 2008). Mladostniki so odvisni od socialne opore vrstnikov, njihovih nasvetov in vrednotenj, saj je njihova glavna razvojna naloga ustvariti pripadnost skupini vrstnikov (Altermatt, 2011). Uspešnost pri tej razvojni nalogi vpliva na njihovo samopodobo in razvoj lastne identitete (Molloy, Gest in Rulison, 2011). Vrstniki lahko na posameznikovo učno uspešnost vplivajo neposredno ali posredno. S sprejemanjem, a tudi ustrahovanjem in zavračanjem vplivajo na njegovo počutje v šoli, kar vpliva na učno uspešnost (Oberle, Schonert-Reichl in Thomas, 2010). Raziskave (pregled v Altermatt, 2011) kažejo, da so bolj prilagojeni na šolo tisti učenci in dijaki, ki razred zaznavajo kot vir topline, zaščite in imajo prijatelje, ki jim nudijo oporo. Odnosi z vrstniki morajo posamezniku omogočati, da z vrstniki deli tako svoje težave in skrbi kot zadovoljstvo ob lastnih učnih uspehih (Altermatt, 2011).

Vpliv vrstnikov se ne kaže le v obdobju otroštva in mladostništva, temveč se nadaljuje v razvojno obdobje prehoda v odraslost, ki se razteza od poznih najstniških let in do sredine dvajsetih let (Zupančič, 2011). Gre za vmesno obdobje; na eni strani zaznamovano z biološko dozorelostjo, formalno izobrazbo, izgrajeno osebno identiteto in dobro prijateljsko mrežo ter na drugi s podaljšanim izobraževanjem, bivanjem v primarni družini, težjim osamosvajanjem in identitetnim raziskovanjem (Puklek Levpušček in Zupančič, 2011). Raziskave, v katerih so preučevali vrstniške odnose v obdobju otroštva in mladostništva, so številne, medtem ko je raziskovanja vrstniških odnosov po zaključku srednješolskega izobraževanja bistveno manj (Lansu, 2012). Eden od razlogov za pomanjkljiva spoznanja se po mnenju Arnetta (2000) nahaja v prenehanju vključevanja mladih odraslih v strukturirana šolska okolja.

Preučevanje vrstniških odnosov v razvojnem obdobju prehoda v odraslost je usmerjeno predvsem v preučevanje vplivov vrstnikov na študentovo akademsko uspešnost. Kljub poenostavljeni propoziciji, da se študenti učijo boljše, hitreje in poglobljeno v prisotnosti akademsko sposobnejših študentov, gre za kompleksno področje, povezano s številnimi dejavniki. Neposredni vplivi vrstnikov se lahko kažejo na področju miselnih in govornih kapacitet ter ocenjevanja raznolikosti mnenj, vplivajo pa tudi na posameznikove sodbe, prepričanja, stopnjo aspiracije in

ne nazadnje na sposobnosti. Priključitev v vrstniško skupino, ki je v akademskem kontekstu bistveno manjša, je osnovana na podobnosti z drugimi vrstniki (Goethals, Winston in Zimmerman, 1999).

Težnja po podobnosti (angl. *homophily*) se nanaša na druženje posameznikov s sebi podobnimi ljudmi (Ryan, 2001). Raziskave (pregled v Ryan, 2001) so pokazale, da so si študenti v prijateljski skupini bolj podobni po študijskih dosežkih in aspiracijah, po času, ki ga namenijo študiju doma, in po splošnem vključevanju v študijske dejavnosti kot tisti študenti, ki so le študijski kolegi, med njimi pa ni prijateljskih odnosov.

K težnji po podobnosti prispevata dva procesa, in sicer socializacija in selekcija. Socializacija kaže težnjo, da si postajajo prijatelji s časom vedno bolj podobni. Selekcija pa kaže težnjo, da si posamezniki izbirajo za prijatelje osebe, ki so jim podobne. Socializacija oziroma vpliv vrstnikov se lahko odvija na neposreden ali posreden način. Neposreden poteka s podkrepitvami. Posameznikova vedenja ali mišljenja, ki jih vrstniki spodbujajo in se nanje pozitivno odzivajo, se okrepijo; tista, ki jih vrstniki zavračajo, jih ne spodbujajo, pa se postopno opustijo. V tej zvezi mladi pogosto govorijo o pritisku s strani vrstnikov. Lahko pa se vpliv vrstnikov dogaja tudi na posreden način, npr. na podlagi posnemanja oziroma modeliranja, in na še bolj subtilne načine, kot so obrekovanje, zbadanje in humor. Na osnovi tega posameznik spozna norme, vrednote in standarde skupine vrstnikov, ki ji pripada, ter se jim prilagaja (Ryan, 2001).

A. M. Ryan (2001) je odkrila pomemben vpliv prijateljskih skupin na mladostnike na prehodu iz osnovne v srednjo šolo. Kot je običajno za prehode z ene na drugo stopnjo šolanja, so povprečni učni dosežki in motiviranost udeležencev raziskave padali od zaključka osnovne šole do konca prvega letnika srednje šole, vendar pa je bil upad manjši pri tistih udeležencih, ki so pripadali skupini prijateljev z boljšimi učnimi dosežki, in večji pri udeležencih, ki so pripadali skupini prijateljev s slabšimi učnimi dosežki. Pri udeležencih, ki so imeli prijatelje, ki niso marali šole, je prišlo do večjega upada v oceni lastnega uživanja pri učnih dejavnostih kot pri udeležencih, ki so imeli prijatelje, ki so v šoli uživali. Ni pa imela skupina prijateljev vpliva na ocene udeležencev, koliko je šola koristna in pomembna za njihovo življenje, ter na njihova pričakovanja glede lastne uspešnosti v šoli. To kaže, da vrstniki (vsaj v obdobju prehoda iz osnovne v srednjo šolo) nimajo enako velikega vpliva na vse učne značilnosti posameznika, mogoče pa je, da se njihov vpliv s časom, ko postajajo zveze med prijatelji dolgotrajnejše, povečuje. Prav čustvena opora, razumevanje in spodbude, ki jih mladi dobijo od prijateljev še posebno v učno težavnejših obdobjih, so včasih ključnega pomena, da vztrajajo pri študiju (Altermatt, 2011).

J. M. Bissell-Havran in Loken (2009) sta ugotovila, da je za mlade koristno, da imajo prijatelje, ki visoko ocenjujejo lastno učno kompetentnost, saj je le-ta povezana z boljšimi učnimi dosežki, še posebno, če je za ta prijateljstva značilna medsebojna opora. Pozitivna samoocena učne učinkovitosti in uživanje v učnih

dejavnostih sta povezani z višjo prizadevnostjo in vztrajnostjo v učnih situacijah, boljšimi učnimi dosežki in višjimi izobraževalnimi aspiracijami (pregled v Bissell-Havran in Loken, 2009). Raziskovalci pri preučevanju vpletenosti vrstnikov v izobraževanje mladostnikov oziroma mladih odraslih namenjajo pozornost tudi raziskovanju vloge spola, ki se je izkazal kot pomembna spremenljivka pri nekaterih akademskih izidih in izbirah. Ficano (2012) poroča o pozitivnem in statistično pomembnem vplivu moških vrstnikov na študente v povezavi z višjo končno povprečno oceno. Nasprotno pri študentkah ni bilo pomembnega vpliva različnega spola vrstnikov na akademske izide.

Sklenemo lahko, da imajo vrstniki na mlade in njihove učne dosežke pozitiven ali negativen vpliv. Pozitiven je, če se učenci, dijaki oziroma študenti med seboj spodbujajo v prizadevanju za čim boljši učni in/ali športni uspeh ter ustvarjalnost, negativen pa je, če vrstniki posameznika spodbujajo k neustreznemu vedenju, kot je izostajanje od pouka (Weels, 2004).

Eden izmed pomembnih kriterijev pri izbiri prijateljev je podobnost (Brown idr., 1993, v Ryan, 2000). Ker je nemogoče najti prijatelja s povsem enakimi lastnostmi, so pri izbiri prijateljev gotovo pomembne lastnosti, ki so najpomembnejše za posameznikovo identiteto (Ryan, 2000). Če se določena lastnost pri posamezniku ujema z lastnostjo pri prijateljih, obstaja pritisk s strani prijateljev, da se ta lastnost ohranja, če pa gre za neujemanje, obstaja pritisk, da bi se posameznik spremenil (Cohen, 1983, v Ryan, 2000). Sprememba lastnosti je odvisna od tega, koliko je določena lastnost za posameznika pomembna in kolikšna je podobnost s prijatelji. Obstajajo štiri možne dimenzije vpliva: a) lastnost je za posameznika pomembna in je zato odporna proti spremembam, prijatelji pa vršijo šibek pritisk glede spremembe; posledica je okrepitev lastnosti; b) lastnost je za posameznika pomembna in odporna proti spremembam, prijatelji pa vršijo močan pritisk, da bi se posameznik spremenil; posledica je konflikt; c) lastnost je za posameznika manj pomembna, prijatelji vršijo slab pritisk glede spremembe; posledica je ohranjanje lastnosti in d) lastnost je za posameznika manj pomembna, prijatelji pa vršijo močan pritisk glede spremembe; posledica je sprememba lastnosti (Ryan, 2000). Vprašanje je, katere lastnosti predstavljajo kriterij za prijateljstva v mladostništvu. Raziskave (Berndt in Keefe, 1995; Kindermann, 1993; Ryan, 1999, v Ryan, 2000) kažejo, da so motiviranost za učenje, vključevanje v učne dejavnosti in učni dosežki kriteriji, ki so pomembni pri sklepanju in vzdrževanju prijateljstev. So pa pomembni tudi drugi kriteriji, kot so športno udejstvovanje, spolnost, uživanje zdravju škodljivih substanc ipd. (pregled v Ryan, 2000).

Glede na socializacijski vpliv lahko ločimo naslednje tri tipe odnosov z vrstniki (Molloy, Gest in Rulison, 2011): recipročno prijateljstvo (za katero je značilno obojestransko sprejemanje, bližina in opora, zaupljivost v vrednotenju eden drugega, sprejemanje odločitev na osnovi dogovora, uspešno reševanje konfliktov), pogoste interakcije z vrstniki (ki so definirane s številom stikov) in pripadnost skupini vrstnikov (skupina razvije skupno identiteto, člani imajo

pozitiven občutek pripadnosti in sprejetosti). Se pa ti tipi odnosov razlikujejo med seboj tako konceptualno kot empirično. V vseh omenjenih tipih odnosov postajajo posamezniki sčasoma vedno bolj podobni vrstnikom. Največji vpliv na posameznikovo vključevanje v učne dejavnosti imajo prijatelji. Vplivajo na to, koliko si posameznik prizadeva za dobre učne dosežke. Vrstniki, s katerimi imajo mladostniki pogoste interakcije, vplivajo na samopodobo srednješolcev (raziskava Molloya idr. (2011) tega ni potrdila pri osnovnošolcih) tako na podlagi socializacije kot socialnih primerjav. O podobnih rezultatih poročajo avtorji longitudinalne raziskave, v kateri so na vzorcu mladostnikov in mladih odraslih, starih med 13 in 23 leti, ugotovili povezanost med vrstniško sprejetostjo in samopodobo, pri čemer vrstniška sprejetost pomembno vpliva na višjo splošno samopodobo (Birkeland, Breivik in Wold, 2014). Pripadnost skupini vrstnikov in vrstniška sprejetost sta pomembna vira razvoja mladostnikove identitete in samopodobe.

Razvojno obdobje prehod v odraslost predstavlja za posameznika obdobje psihološkega osamosvajanja od izvorne družine in intenzivnega oblikovanja identitete (Zupančič, 2011). Navezanost na starše in vrstnike vpliva na posameznika celo življenje; spodbuja samopodobo, psihološko blagostanje, empatijo, temeljna prepričanja in akademski razvoj (Bowlby, 1969, 1973). Predhodno predstavljeni raziskovalni izsledki nakazujejo, da je v obdobju poznega mladostništva in na prehodu v odraslost vpliv vrstnikov na posameznikovo učno uspešnost bistveno višji, pri čemer se predvsem varna navezanost na starše in vrstnike povezuje s posameznikovim boljšim prilagajanjem ter učno uspešnostjo (Laible, Carlo in Raffaelli, 2000). Natančneje je raziskava Fassa in Tubmana (2002) na vzorcu študentov pokazala pomembne pozitivne povezave med navezanostjo na starše in vrstnike ter splošno samopodobo, lokusom kontrole, optimizmom, šolsko kompetentnostjo in intelektualnimi sposobnostmi. Avtorja prav tako poročata o pomembnih razlikah med spoloma; ženske poročajo o višji stopnji navezanosti na vrstnike, kar pripisujeta višji stopnji intimnosti v prijateljskih odnosih.

Predpostavke raziskovalcev (npr. Zupančič, 2011) se nagibajo k morebitnemu spreminjanju osebnostnih lastnosti posameznikov v razvojnem obdobju prehoda v odraslost. Ugotovitve posameznikov o spreminjanju osebnostnih lastnosti se nanašajo v glavnem na normativne spremembe, do katerih prihaja zaradi različnih procesov, doživetih pri podobno starih posameznikih. V obdobju prehoda v odraslost je mogoče zaznati porast vestnosti, sprejemljivosti in odprtosti, upad ali stagniranje ravni nevrotizicma ter stagniranje ravni ekstravertiranosti. V kontekstu razlik med spoloma se razlike nanašajo na stopnjo izraženosti osebnostnih lastnosti in njeni doslednosti; za ženske je značilna višja stopnja samonadzora, skrbnosti in načrtovanja v primerjavi z moškimi vrstniki (pregled v Zupančič, 2011).

Namen in cilji raziskave

Zaradi aktualnosti področja in potrebe po poglobljenem raziskovanju je namen prispevka predstaviti vrstniško vpletenost v izobraževanje študentov; pri tem predstavljamo nekatere spremenljivke kot možne korelate omenjenega pojava na slovenskem vzorcu študentov. Cilj pričujoče raziskave je preučiti izraženost različnih vrst vpletenosti vrstnikov v študij študentov oziroma študentk (v nadaljnjem tekstu: študenti) prvega letnika prve bolonjske stopnje ter ugotoviti povezanost med tovrstno vpletenostjo vrstnikov in med naslednjimi značilnostmi: udeležencevimi odnosi z vrstniki, ki se izražajo z zaupanjem, odprto komunikacijo in bližino; samopodobo; stilom navezanosti; osebnostnimi lastnostmi in počutjem med študijskimi kolegi. Pričakovali smo, da se bodo pozitivni vidiki vpletenosti vrstnikov, kot so medosebna opora, pomoč ipd., pozitivno povezovali s kakovostnimi odnosi z vrstniki, pozitivno samopodobo, z varnim stilom navezanosti, nekaterimi osebnostnimi lastnostmi, kot so sprejemljivost, odprtost ipd., in dobrim počutjem med študijskimi kolegi; negativni vidiki vpletenosti vrstnikov, kot so kritika, zasmehovanje ipd., pa se bodo pozitivno povezovali z manj kakovostnimi odnosi z vrstniki, negativno samopodobo, anksioznimi stili navezanosti, nekaterimi drugimi osebnostnimi lastnostmi, kot so introvertiranost, čustvena nestabilnost ipd., in slabšim počutjem med študijskimi kolegi.

Preučili smo neodvisno spremenljivko spol udeleženca. V predhodnih raziskavah podobne problematike (Cugmas, 2010, 2012) smo odkrili pomembne razlike med spoloma v stilih navezanosti, odnosih s pomembnimi drugimi osebami ipd., zato smo jih pričakovali tudi v pričujoči raziskavi. V vprašalnikih, s katerimi smo zbrali podatke za raziskavo, smo dosledno navajali oba spola in ustrezno število za samostalnik, v nadaljnjem tekstu pa bomo zaradi ekonomičnosti uporabljali le moško obliko.

Metoda

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 281 študentov (23,1 %) oziroma študentk (76,9 %) prvega letnika prve stopnje bolonjskega študija na Univerzi v Mariboru. Stari so bili od 18 do 22 let ($M = 19,32$, $SD = 0,74$, $Me = Mo = 19,00$). Obiskovali so naslednje fakultete (ki smo jih izbrali naključno): Pedagoško fakulteto (oddelki: Predšolska vzgoja ($n = 85$), Razredni pouk ($n = 75$), Glasbena in Likovna pedagogika ($n = 61$)), Filozofsko fakulteto (oddelek Psihologija ($n = 11$)) in FERi (oddelka: Elektrotehnika ($n = 32$) in Mehatronika ($n = 17$)). 20,3 % udeležencev je zaključilo četrti letnik srednje šole z odličnim uspehom, 48,8 % s prav dobrim uspehom, 29,5 % z dobrim uspehom in 1,4 % z zadostnim uspehom. 12,4 % udeležencev se je prepisalo iz druge fakultete. 40,8 % jih v času raziskave ni bilo v partnerski zvezi, 3,9 % jih je

bilo v partnerski zvezi manj kot tri mesece, 11,7 % od treh mesecev do enega leta in 43,6 % več kot leto.

Pripomočki

Vprašalnik o demografskih podatkih vsebuje vprašanja zaprtega tipa o naslednjih demografskih podatkih udeležencev: spol, starost, uspeh v četrtem letniku srednje šole, fakulteta, letnik študija, morebiten prepis z druge fakultete ali študijskega programa in bivanje v času študija. Sledi vprašanje, ali je udeleženec v partnerski zvezi, in če je, koliko časa, ter vprašanje, pri katerem udeleženec razporedi vrstnike (to so: romantični partner, prijatelji in vrstniki na splošno) glede na vpliv, ki ga imajo na njegov študij.

Uporabili smo različico *Vprašalnika navezanosti na starše in vrstnike* (*Inventory of parent and peer attachment, IPPA; Armsden in Greenberg, 1987*), ki meri udeleženceve odnose z vrstniki. Za potrebe pričujoče raziskave smo prilagodili navodilo tako, da smo poudarili, da naj udeleženci odgovarjajo za odnose s tistimi vrstniki, ki po njihovem mnenju najmočneje vplivajo na njihov študij. Udeleženci so na petstopenjski Likertovi lestvici (1 – skoraj nikoli ali nikoli ne drži zame do 5 – skoraj vedno ali vedno drži zame) ocenili 25 postavk, ki opisujejo naslednje značilnosti navezanosti: *stopnja vzajemnega zaupanja, kakovost komunikacije ter stopnja jeze in odtujitve*. Zaupanje se nanaša na občutek varnosti in na raven, v kateri se lahko udeleženec zanese na objekt navezanosti, v tem primeru na vrstnika. Odkrita komunikacija pripomore k boljšim odnosom med udeležencem in vrstnikom ter k njegovi varni navezanosti na vrstnika. Odtujitev izraža anksiozen vzorec navezanosti, ki temelji na izogibanju in zavrnitvi (Armsden in Greenberg, 1987). Zanesljivost in veljavnost faktorске strukture IPPA smo predhodno potrdili na vzorcu slovenskih študentov (Cugmas, 2010, 2012). V pričujoči raziskavi smo rezultate posameznih podlestvic IPPA dobili na podlagi navodil avtorjev vprašalnika, pri čemer je bilo treba obrniti ocene nekaterih postavk in nato sešteti ocene postavk, ki oblikujejo posamezne podlestvice. Obrnili smo tudi ocene postavk podlestvice, ki meri odtujenost od vrstnikov, in podlestvico temu primerno poimenovali *bližina*. V predhodni raziskavi s študenti od prvega do četrtega letnika različnih fakultet, v kateri smo ugotavljali odnose s starši (Cugmas, 2012), smo ugotovili naslednje mere notranje zanesljivosti podlestvic IPPA: *Zaupanje* ($\alpha = 0,85$), *Komunikacija* ($\alpha = 0,86$) in *Bližina* ($\alpha = 0,70$). Veljavnost IPPA smo potrdili s statistično pomembnimi korelacijami med kakovostjo odnosov s starši in vpletenostjo staršev v izobraževanje študentov (Cugmas, 2012). V raziskavi, v kateri smo preučevali odnose študentov z romantičnimi partnerji in prijatelji (Cugmas, 2011), smo ugotovili nizko zanesljivost le za podlestvico *bližina* v odnosu do prijateljev, zanesljivosti za druge podlestvice so bile ustrezne ($\alpha = 0,75-0,91$).

Vprašalnik samopodobe (Cugmas, 2012) vsebuje pet postavk, ki jih udeleženec oceni na petstopenjski Likertovi lestvici (1 – *sploh ne velja zame*, 2 – *ne velja zame*, 3 – *še kar velja zame*, 4 – *velja zame*, 5 – *zelo velja zame*). Postavke so naslednje: *Prepričan sem, da sem dovolj sposoben, da bom lahko uresničil svoje*

življenjske cilje; če potrebujem pomoč v zvezi s študijem, mi ni težko najti ljudi, ki mi radi pomagajo; pogosto dvomim v svoje sposobnosti; zadovoljen sem, da sem takšen, kot sem; zdi se mi, da sem v življenju preveč odvisen od drugih. Predhodna raziskava (Cugmas, 2012) je pokazala zadovoljivo notranjo zanesljivost vprašalnika ($\alpha = 0,72$), zato smo v nadaljnjih obravnavah upoštevali povprečno oceno vseh postavk lestvice (predhodno smo ocene tretje in pete postavke smiselno obrnili). Veljavnost *Vprašalnika samopodobe* smo potrdili s pomembnimi korelacijami med samopodobo študentov in med kakovostjo njihovih odnosov s starši in vpletenostjo staršev v njihovo izobraževanje (Cugmas, 2012).

Za potrebe pričujoče raziskave smo sestavili *Vprašalnik vpletenosti vrstnikov*, v katerem so udeleženci ocenili 21 postavk z ocenami od 1 (*sploh ne velja zame*) do 5 (*zelo velja zame*) o vpletenosti tistih vrstnikov, ki imajo po njihovem mnenju največji vpliv na njihov študij. Izvedli smo Bartlettov test, ki je bil statistično pomemben. KMO je bil nad 0,70. Eksploratorna faktorjska analiza brez omejitve faktorjev je dala sedem faktorjev, ki so skupaj pojasnili 60,3 % celotne variance. Zaradi nizke nasičenosti nekaterih postavk s faktorji oziroma nizke zanesljivosti faktorjev in na podlagi grafa drobirja (tj. Scree-test), ki je pokazal izrazito odstopanje treh faktorjev, smo se odločili za izločitev osmih postavk in za izračun faktorjske analize z omejitvijo faktorjev na tri (glej preglednico 1), ki je pokazala, da trije faktorji pojasnijo 53,1 % skupne variance, od tega prvi faktor 20,8 %. Uporabili smo varimax rotacijo; prvi faktor, ki ga oblikuje pet postavk (upoštevali smo le tiste z nasičenostjo, večjo od 0,40), smo poimenovali *spodbuda*; drugi faktor, ki ga oblikujejo štiri postavke, *pritisk* in tretji faktor, ki ga prav tako oblikujejo štiri postavke, *sodelovanje*. Notranja zanesljivost faktorjev je še zadovoljiva (α /*spodbuda*/ = 0,74; α /*pritisk*/ = 0,61; α /*sodelovanje*/ = 0,68).

Preglednica 1: Nasičenost postavk *Vprašalnika vpletenosti vrstnikov* s faktorji

Postavke lestvice:	Faktorji		
	Spodbuda	Pritisk	Sodelovanje
4. Vrstniki me spodbujajo pri študiju.	0,81	0,02	-0,13
5. Vrstniki me tolažijo ob študijskih neuspehih.	0,84	-0,02	-0,05
6. Skupaj z vrstniki iščem možnosti zaposlitve.	0,53	0,25	0,12
13. Vrstnikom ni vseeno, ali bom naredil letnik ali ne.	0,61	-0,26	-0,02
17. Vrstniki mi dajo priznanje ob študijskih uspehih (npr. me pohvalijo).	0,69	-0,30	0,03
12. Vrstniki so vplivali na mojo izbiro študija.	0,25	0,63	0,06
14. Želim si, da me vrstniki ne bi v tolikšni meri cenili oz. ocenjevali na osnovi mojih študijskih dosežkov.	-0,21	0,64	0,03
16. Vrstniki me kritizirajo ob študijskih neuspehih.	-0,08	0,72	-0,12
20. Vrstniki v zvezi s študijem preveč pričakujejo od mene.	-0,11	0,68	0,06
7. Študiram skupaj z vrstniki.	-0,13	0,17	0,76

Postavke lestvice:	Faktorji		
	Spodbuda	Pritisk	Sodelovanje
9. Skupaj z vrstniki delam seminarske, raziskovalne in podobne naloge.	-0,16	0,02	0,77
15. Z vrstniki se pogovarjam o profesorjih.	0,14	-0,28	0,62
21. Z vrstniki se pogovarjam o študijski snovi.	0,09	0,05	0,69

Opomba: Zaporedna številka postavke v preglednici pomeni zaporedno številko postavke v *Vprašalniku vpletenosti vrstnikov*.

Kot je razvidno iz preglednice 1, se vpletenost vrstnikov v študij udeležencev pričujoče raziskave izraža kot spodbuda, kar pomeni, da se vrstniki zanimajo za njihov študij, ob uspehih jih pohvalijo, ob neuspehih pa tolažijo. Vpletenost vrstnikov lahko udeleženci zaznavajo kot pritisk. To pomeni, da jih vrstniki kritizirajo ob študijskih neuspehih, po mnenju udeležencev preveč pričakujejo od njih v zvezi s študijskimi dosežki in jih preveč presojujejo na podlagi njihovih študijskih dosežkov. Tretji preučevani vidik vpletenosti vrstnikov lahko imenujemo *sodelovanje*. Izraža se s skupno pripravo na izpite in skupnim izpolnjevanjem drugih študijskih obveznosti ter s pogovori, povezanimi s študijem.

Za potrebe pričujoče raziskave smo sestavili *Vprašalnik o počutju med študijskimi kolegi*, ki vsebuje 30 postavk. Udeleženci jih ocenijo na petstopenjski lestvici (od 1 – *sloh ne velja zame* do 5 – *zelo velja zame*). Postavke zajemajo sproščenost med kolegi, sodelovanje z njimi, medsebojno pripadnost in zaupanje, skupne zabave, tekmovalnost med njimi, doživljanje razočaranj ipd. Ob upoštevanju predznakov postavk smo ocene na vseh postavkah sešteli in dobili skupno vrednost dobrega počutja med študijskimi kolegi (v nadaljnjem tekstu: *počutje*). Notranja zanesljivost lestvice je ustrezna ($\alpha = 0,86$).

Vprašalnik medosebnih odnosov (Relationship questionnaire; Bartholomew in Horowitz, 1991) vsebuje opise naslednjih štirih stilov navezanosti: *varno navezan*, *plašljivo izogibajoč*, *preokupiran* in *odklonilno izogibajoč*. Udeleženci so ocenili vsak opis na sedemstopenjski lestvici (od 1 – *sloh ne velja zame* do 7 – *popolnoma velja zame*). Dobili so navodilo, da odgovarjajo za svoj odnos z ljudmi na splošno. Opis varne navezanosti ustreza osebi, ki se brez težav čustveno zbliža z ljudmi. Počuti se prijetno in varno, če se lahko zanese nanje in oni nanjo. Ne skrbi je, da bi ostala sama ali da je ljudje ne bi sprejeli. Opis stila navezanosti *plašljivo izogibajoč* ustreza osebi, ki pri navezovanju tesnih stikov z ljudmi ni sproščena. Čeprav si želi tesnih stikov, ljudem težko popolnoma zaupa in se težko nanje povsem zanese. Skrbi jo, da bo prizadeta, če si bo dopustila priti z ljudmi preblizu. Opis stila navezanosti *preokupiran* ustreza osebi, ki se želi popolnoma čustveno zblížati z ljudmi, vendar pogosto ugotovi, da si ljudje ne želijo tolikšne bližine z njo kot ona z njimi. V odsotnosti tesnih čustvenih odnosov se slabo počuti. Skrbi jo, da jo ljudje manj cenijo kot ona njih. Opis stila navezanosti *odklonilno izogibajoč* ustreza osebi, ki se dobro počuti brez tesnih čustvenih odnosov z ljudmi. Pomembna ji je

neodvisnost in samozadostnost. Želi, da se ljudje ne zanašajo nanjo in ona ne nanje.

Vprašalnik velikih pet (BFQ; Caprara, Barbaranelli, Borgogni, Bucik in Boben, 2002) vsebuje 40 postavk in meri naslednjih pet dimenzij: energija, sprejemljivost, vestnost, čustvena stabilnost in odprtost. Vsako postavko sestavlja par pridevnikov z ocenjevalno lestvico od 1 do 7, pri čemer ocena 1 pomeni en pol lastnosti, ki jo opisuje pridevnik, ocena 7 pa nasprotni pol iste lastnosti. Dimenzija *energija*, za katero v literaturi zasledimo tudi poimenovanja *ekstravertiranost* in *surgentnost*, zajema dinamičnost, aktivnost, energičnost, dominantnost in gostobesednost. Dimenzija *sprejemljivost* se nanaša na dimenzijo prijetnosti. Osebe z visokim rezultatom na tej dimenziji se opisujejo kot kooperativne, prijazne, nesebične, prijateljske, radodarne in empatične. Dimenzija *vestnost* se nanaša na sposobnost samouravnavaanja dejavnosti, tako v smislu zaviranja kot aktiviranja. Osebe z visokim rezultatom se opisujejo kot preudarne, natančne, urejene, skrbne in vztrajne. Dimenzija čustvena stabilnost zajema oba pola naslednjih lastnosti: anksioznost, ranljivost, čustvenost, impulzivnost, nestrpnost in razdražljivost. Dimenzijo *odprtost* lahko imenujemo tudi *kultura*, *intelekt*, *odprtost za izkušnje* in *mentalna odprtost*. Osebe z visokim rezultatom se opisujejo kot izobražene, informirane, polne zanimanja za nove stvari in izkušnje ter odprte za stike z drugačnimi kulturami in navadami. Slovenska standardizacija vprašalnika (Caprara idr., 2002) je pokazala ustrezno notranjo zanesljivost dimenzij ($\alpha = 0,76-0,87$) in podprla veljavnost ter stabilnost faktorске strukture BFQ.

Postopek

Podatke smo zbirali od decembra 2011 do marca 2012. Zbiranje podatkov je potekalo v predavalnicah fakultet v skupinah letnika (sodelovali so vsi, ki so bili v času zbiranja podatkov prisotni na rednih predavanjih, ki so potekala po končanem zbiranju podatkov). Reševanje vprašalnikov je trajalo približno eno uro. Uporabili smo jih v vrstnem redu, kakršnemu sledimo pri njihovi predstavitvi v poglavju *Pripomočki*. Udeleženci s hipotezami raziskave niso bili seznanjeni. Zagotovili smo jim anonimnost in jamčili za zaupnost podatkov. Le-te smo obdelali v statističnem programu SPSS.

Rezultati

Opisna statistika preučevanih spremenljivk

40,7 % udeležencev je navedlo, da ima na njihov študij največji vpliv romantični partner, 39,4 % prijatelji in 19,5 % vrstniki na splošno. Rezultati se ujemajo s pričakovanji. Raziskava z mladostniki (Molloy, Gest in Rulison, 2011) je pokazala, da imajo večji vpliv na posameznikovo vključenost v učne dejavnosti prijatelji kot drugi vrstniki. Na osnovi tega smo sklepali, da bodo udeleženci pričujoče raziskave poročali, da imajo največji vpliv na njihov študij tisti vrstniki, s katerimi imajo najbolj tesne odnose. Čeprav več kot polovica udeležencev (59,2 %) v partnerski

zvezi, pri čemer udeleženci partnerju pripisujejo velik pomen vplivanja na študij, lahko sklenemo, da po presoji udeležencev vsi partnerji nimajo največjega vpliva na njihov študij, ampak so pomembnejši prijatelji ali vrstniki na splošno. To ni presenetljivo, saj precej partnerskih zvez ne traja dolgo.

Preglednica 2: Opisna statistika za uporabljene vprašalnike

Lestvice	N	M	SD	Me	Mo	Min	Max
Vpletenost vrstnikov							
<i>Spodbuda</i>	278	3,65	0,74	3,65	3,80	1,40	5,00
<i>Pritisk</i>	279	1,93	0,66	1,75	2,00	1,00	4,75
<i>Sodelovanje</i>	278	3,28	0,87	3,25	3,50	1,00	5,00
Počutje	274	3,41	0,43	3,43	3,33	2,30	4,50
Odnosi z vrstniki							
<i>Zaupanje</i>	278	4,21	0,60	4,25	4,90	2,20	5,00
<i>Komunikacija</i>	280	3,98	0,66	4,13	4,13	2,13	5,00
<i>Bližina</i>	276	3,81	0,57	3,86	3,86	1,71	5,00
Samopodoba	282	3,71	0,57	3,80	3,80	2,00	5,00
Stil navezanosti							
<i>Varno navezan</i>	281	4,91	1,42	5,00	6,00	1,00	7,00
<i>Plašljivo izogibajoč</i>	280	3,72	1,72	3,00	2,00	1,00	7,00
<i>Preokupiran</i>	281	3,44	1,58	3,00	3,00	1,00	7,00
<i>Odklonilno izogibajoč</i>	280	3,02	1,69	3,00	2,00	1,00	7,00
Osebnostne lastnosti							
<i>Energija</i>	276	4,81	1,00	4,75	4,75	1,88	7,00
<i>Sprejemljivost</i>	274	5,49	0,83	5,63	5,63	1,00	7,00
<i>Vestnost</i>	277	5,09	0,91	5,25	5,25	1,00	6,88
Čustvena stabilnost	276	4,84	0,91	4,88	4,88	1,75	7,00
<i>Odprtost</i>	275	5,08	0,82	4,88	5,13	1,00	7,00

Kot je razvidno iz preglednice 2, se vpletenost vrstnikov v študij udeležencev v večji meri izraža v smislu spodbujanja in sodelovanja, v manjši meri pa kot izvajanje pritiska. Glede na to, da udeleženci pričujoče raziskave ocenjujejo, da jim vrstniki pogosto nudijo oporo pri študiju, jih redko kritizirajo zaradi študijskih neuspehov in jih večinoma ne cenijo le na podlagi študijskih dosežkov, ne presenečajo rezultati, ki kažejo, da pri udeležencih prevladuje dobro počutje med študijskimi kolegi.

Udeleženci v povprečju poročajo o relativno visoki stopnji zaupanja, odprte komunikacije in bližine z vrstniki. V največji meri izražajo do ljudi varen stil navezanosti, v manjši meri plašljivo izogibajoč in preokupiran stil navezanosti, v najmanjši meri pa odklonilno izogibajoč stil navezanosti. Raziskava s slovenskimi študenti (Žvelc in Žvelc, 2006) je pokazala, da je največ študentov (tj. 48 %) varno navezanih, manj (tj. 29 %) plašljivo izogibajočih, 10 % odklonilno izogibajočih in 13 % preokupirano navezanih, kar se delno ujema z rezultati pričujoče raziskave.

Rezultate je sicer težko primerjati, saj smo v pričujoči raziskavi uporabili vprašalnik, pri katerem so udeleženci ocenili stopnjo izraženosti različnih stilov navezanosti, medtem ko je bil v omenjeni predhodni raziskavi uporabljen vprašalnik, pri katerem so udeleženci ocenili, kateri od opisov najbolj ustreza njihovem stilu navezanosti.

Večina udeležencev dosega višje vrednosti na področju samopodobe, pri čemer višje vrednosti pomenijo bolj pozitivno samopodobo. Udeleženci zaupajo svojim sposobnostim za doseganje dobrih študijskih dosežkov ter so sposobni pritegniti ljudi, ki jim lahko pri študijskih dejavnostih pomagajo, če pomoč potrebujejo. Na področju osebnostnih lastnosti udeleženci dosega najvišje vrednosti na osebnostni dimenziji sprejemljivost, nekoliko nižje na dimenzijah vestnost in odprtost ter najnižje na dimenzijah čustvena stabilnost in energija.

Razlike v izraženosti preučevanih spremenljivk

Preučili smo razlike v vpletenosti vrstnikov, samopodobi, stilih navezanosti, počutju med študijskimi kolegi in osebnostnih lastnostih glede na neodvisno spremenljivko spol udeleženca. V nadaljevanju navajamo le statistično pomembne razlike med spoloma v rezultatih na različnih lestvicah.

Preglednica 3: Izid t-preizkusa za obravnavane odvisne spremenljivke glede na spol udeležencev

Lestvice	Spol	N	M	SD	Preizkus homogenosti varianc		Preizkus razlik med M	
					F	p	t	p
Spodbuda	Moški	65	3,28	0,66	1,57	0,212	4,85	0,000
	Ženski	212	3,77	0,73				
Pritisk	Moški	65	2,08	0,56	2,33	0,128	2,13	0,034
	Ženski	213	1,88	0,68				
Počutje	Moški	65	3,56	0,38	1,32	0,252	3,15	0,002
	Ženski	208	3,37	0,43				
Zaupanje	Moški	65	3,99	0,58	0,06	0,805	3,47	0,001
	Ženski	212	4,28	0,59				
Komunikacija	Moški	65	3,63	0,68	0,80	0,373	5,16	0,000
	Ženski	214	4,09	0,61				
Samopodoba	Moški	65	3,88	0,56	0,09	0,769	2,81	0,005
	Ženski	216	3,66	0,56				
Plašljivo izogibajoč	Moški	65	3,29	1,73	0,01	0,933	2,30	0,022
	Ženski	214	3,85	1,71				
Odklonilno izogibajoč	Moški	65	3,65	1,67	0,24	0,623	3,47	0,001
	Ženski	214	2,83	1,65				
Sprejemljivost	Moški	63	5,20	1,06	6,37	0,012	2,60	0,011
	Ženski	210	5,57	0,72				
Č. stabilnost	Moški	64	5,10	0,91	0,16	0,686	2,60	0,010
	Ženski	211	4,77	0,90				
Odprtost	Moški	64	5,36	0,86	0,31	0,581	3,19	0,002
	Ženski	210	5,00	0,79				

Opomba: t-vrednost = izid aproksimativne metode

Rezultati v preglednici 3 kažejo, da obstaja statistično značilna razlika med študenti in študentkami v rezultatih na naslednjih lestvicah: *spodbuda*, *pritisk*, *počutje*, *zaupanje*, *odprta komunikacija*, *samopodoba*, *plašljivo izogibajoč* stil navezanosti,

odklonilno izogibajoč stil navezanosti, sprejemljivost, čustvena stabilnost in odprtost. Študentke v primerjavi s študenti poročajo o višji stopnji spodbude, ki jo prejmejo od vrstnikov, študenti pa o višji stopnji pritiska kot študentke. Študenti se med študijskimi kolegi bolje počutijo kot študentke. Študentke imajo bolj zaupljive odnose z vrstniki in bolj odprto komunikacijo kot študenti. Študenti imajo bolj pozitivno samopodobo kot študentke. Pri študentkah je močneje izražen *plašljivo izogibajoč*, pri študentih pa *odklonilno izogibajoč* stil navezanosti. Študentke imajo bolj izraženo osebnostno lastnost sprejemljivost kot študenti, študenti pa so bolj čustveno stabilni in dosegajo višji rezultat na podlestvici *odprtost*.

Povezanost med vpletenostjo vrstnikov in drugimi merami udeležencevega odnosa do sebe in drugih

Preglednica 4: Pearsonovi korelacijski koeficienti med rezultati vpletenosti vrstnikov in rezultati na drugih lestvicah

Lestvice	Vpletenost vrstnikov		
	Spodbuda	Pritisk	Sodelovanje
Odnosi z vrstniki			
<i>Zaupanje</i>	0,66***	-0,20***	-0,14*
<i>Odprta komunikacija</i>	0,69***	-0,15*	-0,15*
<i>Bližina</i>	0,24***	-0,18**	-0,07
Samopodoba	0,17***	-0,08	-0,04
Stil navezanosti			
<i>Varna navezanost</i>	0,18**	-0,05	0,02
<i>Plašljivo izogibajoč</i>	-0,17**	-0,04	0,01
<i>Preokupiranost</i>	-0,14*	0,07	0,12
<i>Odklonilno izogibajoč</i>	-0,22***	0,06	-0,02
Osebnostne lastnosti			
<i>Energija</i>	0,16**	0,03	-0,02
<i>Sprejemljivost</i>	0,20***	-0,08	-0,04
<i>Vestnost</i>	0,16**	-0,09	-0,07
Čustvena stabilnost	0,08	-0,05	-0,13*
<i>Odprtost</i>	0,10	0,00	-0,10
Dobro počutje	0,17**	0,04	0,12*

Opomba: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$

Kot je razvidno iz preglednice 4, je vpletenost vrstnikov, ki udeležencem dajejo spodbudo za študij, pozitivno povezana s kakovostnimi odnosi z vrstniki, ki se izražajo v zaupanju, odprti komunikaciji in bližini, kakor tudi s pozitivno samopodobo, varnim stilom navezanosti, energijo, sprejemljivostjo, vestnostjo in dobrim počutjem med študijskimi kolegi. Bolj kot udeleženci zaznavajo vpletenost vrstnikov v smislu spodbude, manj so pri njih izraženi anksiozni stili navezanosti, ti so plašljivo izogibajoč, preokupiranost in odklonilno izogibajoč. Vpletenost vrstnikov, ki jo udeleženci zaznavajo kot pritisk, se negativno povezuje z vsemi tremi obravnavanimi vidiki kakovostnega odnosa z vrstniki. Zveze z drugimi vidiki odnosa do sebe in drugih pa niso pomembne. Vpletenost vrstnikov, ki smo jo imenovali *sodelovanje*, je negativno povezana z zaupanjem vrstnikom, odprto

komunikacijo in čustveno stabilnostjo, pozitivno pa z dobrim počutjem med študijskimi kolegi, pri čemer so rezultati statistično pomembni, vendar nizki.

Diskusija

V prispevku smo predstavili vrstniško vpletenost v izobraževanje študentov in nekatere možne korelate omenjenega pojava. Pričujoča raziskava je pokazala, da imajo po ocenah udeleženih študentov največji vpliv na njihovo izobraževanje tisti vrstniki, s katerimi imajo najtesnejše stike, to so romantični partnerji, v manjši meri prijatelji in najmanj vrstniki na splošno. Viri, ki vplivajo na študentovo izobraževanje, vključujejo osebe, s katerimi ima posameznik intimen odnos (tj. romantični partner) ali osebe, s katerimi je v omejeni socialni izmenjavi (prijatelji) oziroma so njegovi socialni stiki z drugimi le priložnostni (vrstniki). Ti viri predstavljajo za posameznika socialno oporo, pomembno za njegovo splošno blagostanje (Avsec in Zager Kocjan, 2011); pri tem se višja stopnja psihološkega blagostanja povezuje z višjo stopnjo učne uspešnosti (Trucchia, Lucchese, Enders in Fernandéz, 2013). Ker ob pregledu literature ni mogoče zaslediti raziskav, ki bi vključevale samooceno udeležencev o vpletenosti bližnjih v njihovo izobraževanje, smatramo pridobljene podatke kot prvi vpogled v omenjeno področje na slovenskem vzorcu študentov. Manjša odstopanja v odgovoru na vprašanje, ali so v romantični zvezi ali ne, in na vprašanje, kdo najbolj vpliva na njihov študij, obstajajo, a razliko verjetno lahko razložimo s tem, da so udeleženci vpliv partnerjev na njihov študij, s katerimi so le kratek čas v zvezi, ocenili kot manj pomemben.

Udeleženci ocenjujejo, da sprejmejo od vrstnikov v zvezi s študijem največ spodbude, v manjši meri čutijo pritisk, v še manjši meri pa poročajo o sodelovanju z vrstniki pri študijskih obveznostih. Še posebej v akademskem kontekstu ima vrstniška spodbuda izjemen pomen; ne povezuje se zgolj z učno uspešnostjo in dosežki, temveč tudi s splošnimi odločitvami v zvezi z izobraževanjem ter doseganjem oziroma končevanjem formalne izobrazbe (Strom in Savage, 2014). Še posebej presenetljivi so rezultati o manjši meri sodelovanja z vrstniki pri študijskih obveznostih, za katere bi pričakovali obratno. V nadaljnjih raziskavah bi bilo smiselno razširiti vprašalnik vpletenosti vrstnikov z novimi postavkami že obstoječih podlestvic (s čimer bi verjetno povečali njihovo zanesljivost) in s postavkami, ki bi oblikovale nove podlestvice (npr. *Odvračanje od izpolnjevanja študijskih obveznosti*, *Vrstniki kot model posnemanja* in *Zbadanje s strani vrstnikov v zvezi s posameznikovim izobraževanjem*), s katerimi bi pridobili bolj kakovostne podatke.

Odkrivali smo dejavnike, za katere smo predvidevali, da so povezani z vpletenostjo vrstnikov v študij udeležencev. Analiza rezultatov je pokazala, da se udeleženci med študijskimi kolegi počutijo tem boljše, čim več spodbude prejmejo od njih in čim manj zaznavajo, da vrstniki pritiskajo na njih v zvezi s študijem.

Ugotovili smo, da je vpletenost vrstnikov v izobraževanje študentov povezana s spolom udeležencev raziskave. Študentke poročajo, da sprejmejo več spodbude od vrstnikov, študenti pa, da vrstniki nanje vršijo silnejši pritisk v zvezi s študijem. V pričujoči raziskavi nismo preučili spola prijateljev in vrstnikov na splošno, ki imajo po ocenah udeležencev največji vpliv na njihov študij. Predvidevamo lahko, da imajo udeležence več prijateljic, udeleženci pa več prijateljev oziroma se družijo z vrstniki istega spola. Če to drži, bi lahko rezultate o stopnji sprejemanja spodbude glede na spol razložili s predpostavko o različnih stilih komunikacije pri študentih in študentkah. Raziskave, v katerih so preučevali pomembnejše razlike v komunikaciji glede na spol, so pokazale, da ženskam komunikacija predstavlja orodje za vzpostavljanje socialnih povezav in ustvarjanje odnosov, medtem ko je pri moških v določeni meri dojeta kot sredstvo za izražanje dominantnosti. Ženske vnašajo v pogovore več čustev in so v izražanju vljudne. Moški so v komunikaciji neodvisni, nečustveni in nenavezani (pregled v Merchant, 2012). Predvidevamo lahko, da so študentke bolj naklonjene pohvalam, študenti pa hitreje pograjajo vrstnika, težje pa ga pohvalijo.

Pregled raziskav kaže, da je za razvojno obdobje prehoda v odraslost značilen majhen porast na osebnostni dimenziji sprejemljivost, pri čemer se v kontekstu razlik med spoloma pri ženskah kaže nekoliko višja stopnja zrelosti v izraženosti osebnostnih potez v primerjavi z moškimi vrstniki. Zraven višje stopnje nadzora in manjše stopnje čustev sovražnosti, izražajo ženske v tem obdobju višjo stopnjo skrbnosti do drugih (Zupančič, 2011). V obdobju prehoda v odraslost je predvsem varna navezanost ključnega pomena, saj se povezuje s posameznikovimi ustreznimi strategijami spoprijemanja, regulacijo čustev, psihološko odpornostjo, samospoštovanjem in samoorganizacijo. Posamezniku omogoča ustvarjanje zdrave in spodbudne socialne mreže (pregled v Lane, 2014). Analiza podatkov na slovenskem vzorcu študentov je pokazala, da imajo študentke bolj kakovostne odnose z vrstniki kot študenti, bolj imajo razvito osebnostno lastnost sprejemljivost, močnejše izražajo stil navezanosti plašljivo izogibajoč in šibkeje stil navezanosti odklonilno izogibajoč. Slabost pričujoče raziskave je, da vzorec ni bil uravnotežen po spolu, saj je sodelovalo več študentk kot študentov. V prihodnjih raziskavah in na uravnoteženem vzorcu bi bilo treba raziskati ne le vloge spola, ampak tudi programa študija, različnih letnikov in stopenj študija na vpletenost vrstnikov v izobraževanje študentov.

Nadalje bi bilo treba preučiti odnos med vpletenostjo vrstnikov in študentovimi študijskimi sposobnostmi, dosežki ter stopnjo motiviranosti za študij. Predvidevamo, da je spodbuda pozitivno povezana z dobrimi študijskimi dosežki, vršenje pritiska pa negativno. Sodelovanje je morda povezano z nižjimi sposobnostmi udeležencev, da bi samostojno opravili vse študijske obveznosti. Predvidevamo pa, da se sodelovanje pozitivno povezuje z dosežki. Ker se je raziskava izvedla še pred prvim izpitnim obdobjem, podatkov o študijskih dosežkih nismo mogli pridobiti.

Naslednji dejavnik, ki je v pričujoči raziskavi pomembno povezan z vpletenostjo vrstnikov, predstavlja odnose med udeležencem in njegovimi vrstniki. Več spodbude sprejmejo tisti udeleženci, ki imajo z vrstniki odnos, za katerega je značilno medsebojno zaupanje, odprta komunikacija in občutek bližine. Pritisk od vrstnikov, povezan s študijem, čutijo udeleženci, ki imajo manj zaupljive odnose z vrstniki, njihova komunikacija z njimi je manj kakovostna in čutijo se bolj odtujeni od njih. Sodelovanja med udeleženci in njihovimi vrstniki je več, če so odnosi z vrstniki manj zaupljivi in je komunikacija z njimi manj odprta. Ugotovitve lahko razložimo tudi z vidika razlik med spoloma. Študenti ocenjujejo, da več sodelujejo z vrstniki kot študentke, imajo pa z vrstniki manj zaupne odnose in je njihova komunikacija z vrstniki manj odprta kot pri študentkah. Raziskave na področju preučevanja vrstniških odnosov in učno uspešnostjo dajejo različne, predvsem pa kompleksne odgovore. Spol je zagotovo pomembna spremenljivka, saj moderira študentove odnose z vrstniki in stopnjo učne uspešnosti. Medtem ko stopnja študentove učne uspešnosti pada z izboljšanjem odnosov z moškimi vrstniki, je pri študentkah opazna pozitivna povezava med kakovostjo odnosov z vrstnicami in njihovo učno uspešnostjo (Ullah in Wilson, 2007). V navezavi na pričujočo raziskavo opozarjamo na pomen poglobljenega preučevanja razlik med spoloma na slovenskem vzorcu študentov, pri čemer je potrebno raziskati vpliv dejavnikov, ki povzročajo razlike med moškim in ženskim spolom.

Udeleženci, ki višje ocenjujejo svojo samopodobo, sprejmejo od vrstnikov več spodbude za študij. Povezanost je lahko dvosmerna. Če od vrstnikov sprejmejo več spodbude in imajo pri vrstnikih večjo oporo, to poveča njihovo zaupanje v lastne sposobnosti in osebe, ki jim lahko nudijo pomoč, če jo potrebujejo. Verjetna pa je tudi obratna smer povezanosti, da osebe z boljšo samopodobo zaznavajo odnose z vrstniki kot bolj spodbudne. V nadaljnjih raziskavah obravnavane problematike bi bilo smiselno pridobiti podatke tudi na osnovi drugih pripomočkov, ki ne bi temeljili le na samoporočanju in zaznavi udeležencev, ampak bi merili dejansko stanje.

Nadalje ugotovitve raziskave kažejo, da je sprejemanje spodbud pozitivno povezano z varnim stilom navezanosti, negativno pa z anksioznimi stili navezanosti, to so *plašljivo izogibajoč*, *preokupiranost* in *odklonilno izogibajoč*. Več spodbud sprejmejo udeleženci, višji so njihovi rezultati pri osebnostnih lastnostih energija, sprejemljivost in vestnost. Varna navezanost na starše in vrstnike se povezuje s posameznikovim boljšim prilagajanjem ter učno uspešnostjo (Laible, Carlo in Raffaelli, 2000). Raziskave (pregled v Altermatt, 2011) kažejo, da so bolj prilagojeni na šolo tisti posamezniki, ki šolsko okolje zaznavajo kot vir topline, zaščite in imajo prijatelje, ki jim nudijo oporo. Prav tako določena mera vrstniške sprejetosti pomembno vpliva na višjo splošno samopodobo (Birkeland idr., 2014). Podrobne analize rezultatov pričujoče raziskave so pokazale, da manj čustveno stabilne osebe več sodelujejo z vrstniki, vendar imajo slabšo samopodobo, manjši občutek varnosti, močneje izražen stil navezanosti *plašljivo izogibajoč* in *preokupiranost*,

v njihovih odnosih z vrstniki je zaslediti manj medosebnega zaupanja in odprte komunikacije ter večjo odtujenost. Na podlagi tega bi lahko sklepali, da so manj čustveno stabilne osebe slabše prilagojene v študijskem prostoru kot bolj čustveno stabilne osebe, zato za opravljanje študijskih obveznosti potrebujejo več sodelovanja z vrstniki.

Zaključek

V pričujoči raziskavi smo odkrili vidike vpletenosti vrstnikov v študij študentov prvega letnika različnih fakultet in številne dejavnike, ki se povezujejo z vrsto in intenzivnostjo te vpletenosti. Sklenemo, da so vrstniki pomemben vir spodbude, pritiskov in sodelovanja pri posameznikovem študiju. Čeprav raziskava kaže, da najvišjo stopnjo vpletenosti kažejo romantični partnerji, tudi drugi vrstniki (prijatelji in druge osebe enake starosti) niso nepomembni. Menimo, da bi morali študenti imeti več priložnosti za sodelovanje v sicer izbirnih, a vseeno obveznih dejavnostih v okviru svojega študija, kar bi jim omogočilo, da bi bolje spoznali svoje študijske kolege, imeli z njimi stalne stike in razvili poglobljene odnose. Izbirne dejavnosti bi lahko bile neposredno povezane z vrsto njihovega študija (npr. študijske ekskurzije, raziskovalne naloge) ali pa bi bile športne dejavnosti ali obiskovanje kulturnih prireditev in sodelovanje pri njihovi izvedbi. Pri teh dejavnostih je več možnosti za druženje študentov kot pri predavanjih in vajah. Študentske organizacije študentom sicer ponujajo veliko možnosti za delovanje in druženje izven študijskega procesa, vendar jih vsi študenti ne izkoristijo. Poleg tega ni nujno, da se pri teh dejavnostih oblikujejo tesno povezane, stabilne in trajne vrstniške skupine, ki omogočajo razvoj navezanosti in vpletenosti v študij vrstnikov.

Raziskava vpletenosti vrstnikov v študij študentov različnih fakultet je bila korelacijskega tipa. S ciljem izvedbe bolj poglobljenih analiz med preučevanimi spremenljivkami, bi bile potrebne vzdolžne raziskave, ki bi omogočale tudi zaključke o smeri povezanosti.

Zlatka Cugmas
Eva Kranjec

Peer Involvement in University Students' Education

Peer influence manifests itself in both direct and indirect ways (for example, social reinforcement, modelling processes and through subtle means such as gossip, teasing, and humour) (Ryan, 2001). Prior research supports the link between friend support, peer group acceptance, and friend behaviour, and school success (review in Bowen, Rose, Powers & Glennie, 2008). The purpose of this study, which included 281 university students (76.9 % females) from the first year of study at different faculties of the University of Maribor, was to investigate the correlations between peer involvement in students' education and their self-perception, relationships with their peers (trust, open communication, and alienation), attachment style, personality and well-being among the peers. The participants' average age was 19.32 years (from 18 to 22 years). For the purpose of studying the relationship with peers (e.g. romantic partner, friends or peers in general) we adapted the *Inventory of parent and peer attachment* (IPPA; Arnsden & Greenberg, 1987). IPPA was designed to measure the extent to which subjects perceive that their peers are available, responsive, and the extent to which they feel a sense of relatedness in their relationships with their peers. Attachment styles were measured using the *Relationship questionnaire* (Bartholomew & Horowitz, 1991). We examined four attachment styles: secure, fearful-avoidant, preoccupied and dismissing-avoidant. We used the *Questionnaire of self-perception* (Cugmas, 2012) and the *Big five questionnaire* (BFQ; Caprara, Barbaranelli, Borgogni, Bucik, & Boben, 2002). We developed the *Questionnaire of peer involvement* and the *Questionnaire of well-being among college peers*. 40.7 % participants reported that their romantic partners have the biggest influence on their studies, 39.4 % friends, and 19.5 % peers in general. Peer involvement in the participants' education was mostly expressed as support and cooperation, and less as peers' tendency to pressure them to engage in studying behaviour. This could be the reason why participants rated high their well-being among their university peers. Female students received more peer support; male students received more peer pressure regarding their studies. Participants reported about relatively high level of trust, open communication, and closeness; they rated the highest the level of security attachment style to their peers, then fearful-avoidant and preoccupied attachment styles, and at the lowest level the dismissing-avoidant attachment style. Most of the participants had positive self-perception. They rated their academic competence as high and also their ability to get peers to help them if necessary. Positive relationships with peers (trust, open communication and closeness), secure attachment style, positive self-perceptions, some personal characteristics (extraversion or energy, agreeableness, conscientiousness) and well-being were positively associated with peer support,

and negatively associated with peer pressure related with studying. The more peer support the participants perceived, the less insecure attachment styles (fearful-avoidant, preoccupied, and dismissing-avoidant) they expressed. Cooperation with peers in studying activities was negatively related to trust, open communication, and emotional stability, and correlated positively with participants' well-being. We acknowledge that this study has some limitations. For example, the data were collected at only one time point, and definitive conclusions cannot be made about causal relationships or the direction of influence. Second, we examined only participants' perceptions of peer involvement in their education and not also peers' actual reports.

LITERATURA

Altermatt, E. R. (2011). Capitalizing on academic success: Students' interactions with friends as predictors of school adjustment. *Journal of Early Adolescence*, 31, 174–203.

Armsden, G. C. in Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427–454.

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood. *American Psychologist*, 55, 469–480.

Avsec, A. in Zager Kocjan, G. (2011). Partnerski odnosi pri študentih. V M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (ur.), *Študenti na prehodu v odraslost* (str. 123–153). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Bartholomew, K. in Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226–244.

Birkeland, S. M., Breivik, K. in Wold, B. (2014). Peer acceptance protects global self-esteem from negative effects of low closeness to parents during adolescence and early adulthood. *Journal of youth and adolescence*, 43, 70–80.

Bissell-Havran, J. M. in Loken, E. (2009). The role of friends in early adolescents' academic self-competence and intrinsic value for math and english. *Journal of Youth Adolescence*, 38, 41–50.

Bowen, G. L., Rose, R. A., Powers, J. D. in Glennie, E. J. (2008). The joint effects of neighborhoods, schools, peers, and families on changes in the school success of middle school students. *Family Relations*, 57, 504–516.

Bowlby J. (1973). *Attachment and loss: Volume 2, Separation*. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss, Volume 1, Attachment*. New York: Basic Books.

Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Borgogni, L., Bucik, V. in Boben, D. (2002). *Model »velikih pet«*. Pripomočki za merjenje strukture osebnosti. Priročnik. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.

Cugmas, Z. (2010). Povezanost med mladostnikovimi odnosi s starši in vrstniki ter uživanjem zdravju škodljivih substanc. *Psihološka obzorja*, 19, 153–173.

Cugmas, Z. (2011). Odnosi študentov in študentk z njihovimi starši, prijatelji in romantičnimi partnerji. *Psihološka obzorja*, 20, 23–44.

- Cugmas, Z. (2012). Povezanost med odnosi s starši, samopodobo in vpletenostjo staršev pri študentih. *Anthropos*, 3–4, 239–262.
- Fass, M. E. in Tubman, J. G. (2002). The influence of parental and peer attachment on college students' academic achievement. *Psychology in the Schools*, 39, 561–573.
- Ficano, C. C. (2012). Peer effects in academic outcomes – Gender matters! *Economics of Education Review*, 31, 1102–1115.
- Goethals, G., Winston, G. in Zimmerman, D. (1999). *Students Educating Students: The Emerging Role of Peer Effects in Higher Education*. Williams Project on the Economics of Higher Education DP-50.
- Harris, J. R. (1995). Where is the child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review*, 102, 458–489.
- Holland, N. E. (2011). The power of peers: Influence on postsecondary education planning and experiences of African American students. *Urban Education*, 46. Pridobljeno s <http://ue.sagepub.com/content/46/5/1029>.
- Laible, D., Gustavo, C. in Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 45–59.
- Lane, J. (2014). Counseling emerging adults in transition: Practical applications of attachment and social support research. *The Professional Counselor*, 5, 30–42.
- Lansu, T. A. M. in Cillesen, A. H. N. (2012). Peer status in emerging adulthood: associations of popularity and preference with social roles behavior. *Journal of adolescent research*, 27, 132–150.
- Merchant, K. (2012). How men and women differ: Gender differences in communication styles, influence tactics, and leadership styles. Pridobljeno s http://scholarship.claremont.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1521&context=cmc_theses
- Molloy, L. E., Gest, S. D. in Rulison, K. L. (2011). Peer influences on academic motivation: Exploring multiple methods of assessing youths' most «influential» peer relationships. *Journal of Early Adolescence*, 31, 13–40.
- Oberle, E., Schonert-Reichl, K. A. in Thomson, K. C. (2010). Understanding the link between social and emotional well-being and peer relations in early adolescence: Gender-specific predictors of peer acceptance. *Journal of Youth Adolescence*, 39, 1330–1342.
- Puklek Levpušček, M. in Zupančič, M. (2011). *Študenti na prehodu v odraslost*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Ryan, A. M. (2000). Peer groups as a context for the socialization of adolescents' motivation, engagement, and achievement in school. *Educational Psychologist*, 35, 101–111.
- Ryan, A. M. (2001). The peer group as a context for the development of young adolescent motivation and achievement. *Child Development*, 72, 1135–1150.
- Strom, R. E. in Savage, M. W. (2014). Assessing the relationships between perceived support from close others, goal commitment, and persistence decisions at the college level. *Journal of College Student Development*, 55, 531–547.
- Trucchia, S. M., Lucchese, M. S., Enders, J. E. in Fernández, A. R. (2013). Relationship between academic performance, psychological well-being, and coping strategies in medical students. *Revista De La Facultad De Ciencias Medicas*, 70, 144–152.

Ullah, H. in Wilson, M. A. (2007). Students' academic success and its association to student involvement with learning and relationships with faculty and peers. *College Student Journal*, 4, 1192–1202.

Weels, R. K. (2004). Peer pressure. V *Gale Encyclopedia of Children's health*. Pridobljeno s <http://www.answer.com/topic/peer-pressure>.

Zupančič, M. (2011). Razvojno obdobje prehoda v odraslost – temeljne značilnosti. V M. Puklek Levpušček in M. Zupančič (ur.), *Študenti na prehodu v odraslost* (str. 9–39). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Žvelc, M. in Žvelc, G. (2006). Stili navezanosti v odraslosti. *Psihološka obzorja*, 15, 51–64.

Za pomoč pri zbiranju in urejanju podatkov se avtorici prispevka zahvaljujeta študentki programa razredni pouk na Pedagoški fakulteti Maribor Klementini Kerčmar ter študentkama psihologije na Filozofski fakulteti v Mariboru Jerneji Podgoršek in Jasmini Belna.

Predstavljeni rezultati so nastali v okviru raziskovalne dejavnosti znotraj raziskovalnega programa P5-0062, za izvajanje katerega je sredstva zagotovila Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

*Dr. Zlatka Cugmas, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru,
zlatka.cugmas@um.si*

Asist. Eva Kranjec, Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru, eva.kranjec@um.si
